

Kulturmiljöprogram

Motala kommun

Diarienummer:	KS 2022/00048
Paragraf:	§ 140
Beslutsinstans:	Motala kommun
Beslutsdatum:	2022-11-14
Informationsklassning:	Klass 1 (Ingen skyddsnivå)
Dokumentansvarig:	Gestaltningstrateg
Giltighetstid:	Tills vidare
Föregående diarienummer:	
Föregående beslutsdatum:	
Föregående beslutsinstans:	
Föregående paragraf:	

Kulturmiljöprogram Motala kommun

Inledning

Motala har en historia som boplats som går tillbaka minst 11 000 år. Motala som samhälle har under de senaste århundradena vuxit fram runt industri och tillverkning. Detta visar sig på olika sätt i gestaltning och fysiska strukturer. Våra kulturmiljöer skapar förståelse för Motalas historia, sammanhang och möjlighet att orientera sig i tid och rum. Därför är våra kulturmiljöer viktiga att bevara. Även framtida bebyggelse och miljöer ska fortsatt bidra till att kulturmiljövärdena bibehålls och utvecklas. Med omsorgsfull gestaltning skapas nya förutsättningar för hållbara miljöer både socialt, ekonomiskt, klimat- och miljömässigt, vilka Motalaborna kan känna stolthet över.

Kulturmiljöprogrammet syftar till att ange hur och i vilken omfattning olika kulturmiljövärden ska beaktas i samhällsbyggnadsprocessen och i förvaltningen av bebyggelsemiljöer. Kunskapsunderlaget ska hållas aktuellt och kulturmiljövärdena ska utgöra ett känt ingångsvärde i samhällsbyggnadsprocessen, och där hanteras i enlighet med riktlinjerna. Även ny bebyggelse ska bidra till attraktivitet i ett långsiktigt och hållbart utvecklingsperspektiv. Vidare ska Motalas värdefulla kulturmiljöer utgöra en integrerad aspekt i kommunens arbete med gestaltad livsmiljö, och användas som en tillgång med syftet att ta hand om befintliga kvaliteter och att arbeta med omsorg och eftertanke i att med befintliga värdefulla kulturmiljöer medverka till en förbättrad livsmiljö i kommunen.

Kulturmiljöprogrammet kan med sitt syfte att bibehålla och stärka Motalas attraktivitet kopplas till resultatmål 3. Motala växer, resultatmål 5. Miljömässigt hållbar tillväxt samt resultatmål 11. Ett brett utbud av kultur- och fritidsaktiviteter.

Kulturmiljön skyddas i lagstiftning av Miljöbalken, Plan- och bygglagen, Kulturmiljölagen och Kulturminneslagen. Lagstiftningen är inte uttömmande men anger övergripande hur kulturmiljövärden ska hanteras. På nationell nivå beskriver Boverkets vägledning gällande Plan- och bygglagen ytterligare lagens syfte och användning. Kommunerna har såväl handlingsutrymme som ansvar för att bevara kulturmiljövärden i enlighet med vägledningen. På nationell nivå finns även miljömålssystemet, där målet God bebyggd miljö innehåller kärnindikatorn ”Skyddad bebyggelse”. På regional nivå lyfter Region Östergötlands kulturplan (2020-2023) fram tillgängliggörande av kulturarvet som en prioriterad fråga.

Nulägesbeskrivning

Värdefull kulturmiljö är byggnader eller områden med värden som kräver särskild hänsyn i samhällsbyggnadsprocessen. Motala kommun har ett flertal kulturmiljövärden på nationell nivå, så kallade riksintressen, regional nivå samt lokal nivå. Ett flertal byggnadsminnesförklarade objekt finns i kommunen.

Kunskapsunderlaget till Kulturmiljöprogrammet identifierar värden, i både landskapsperspektiv och som punktobjekt och anger hur dessa ska beaktas i samhällsbyggnadsprocessen och i förvaltning av fastigheter. Större delen av kunskapsunderlaget återfinns i kommunens kartdatabas som ett GIS-skikt för att underlätta uppdatering och komplettering.

Kulturmiljöer är inte bara de redan befintliga historiska miljöerna. Samhällsbyggande består av både bevarande och utveckling. Därmed ska även nya och tillkommande bebyggelse betraktas som en del av framtida kulturmiljövärden. Arbetet med kulturmiljöer ska ses ur perspektiven planläggning, utveckling och förvaltning.

Ett flertal inventeringar av Motalas kulturmiljöer har genomförts och några finns digitaliserade som GIS-skikt:

- Länsstyrelsen natur- och kulturmiljöinventering från 1983. Fastställda objekt i kommunen.
- Kulturmiljöinventering Motala stad 2018 (Tyréns).
- Kulturmiljöinventering Motala kommun 2017-2019 (Anna Wätz).
- Byggnadsminnen som beslutas av Riksdagen. Det är högsta värdet som byggnader och anläggningar kan få.
- Byggnadsminnen som beslutas om av Länsstyrelsen enligt Kulturmiljölagen.
- Riksintressen som beslutas om av Riksantikvarieämbetet och skyddas i Miljöbalken. Riksintressen har så speciella värden att de anses vara värdefulla för landet i stort.

Riktlinjer:

- Kulturmiljöaspekter ska baseras på aktuellt kunskapsunderlag och utgöra ett känt ingångsvärde i samhällsbyggnadsprocessen.
- Kommunens värdefulla kulturhistoriska byggnader och miljöer ska i möjligaste mån bevaras, användas och utvecklas.

- Kulturhistoriska värden ska ses som en resurs för att stärka den lokala identiteten och belysa attraktiva livsmiljöer, samt bidra till ökad besöksnäring och nya näringsverksamheter.
- Värdeklassificeringen enligt nedan ska utgöra grund för planläggning så väl som för långsiktigt hållbar¹ förvaltning av byggnader och miljöer.
- Kulturmiljövärdena som inventerats inom ramen för kulturmiljöprogrammet ska hanteras enligt följande:

Klass	Bedömning	Exploatering/ detaljplan/bygglov	Förvaltning	Lagrum	Rekommendation/ fortsatt hantering
1	Mycket högt värde	Involvera extern sakkunskap. Remissförfarande inom kommunens organisation samt till berörda specialistinstanser och myndigheter.	Involvera intern sakkunskap. Aktivt försöka nyttja och utveckla objektet i verksamhet. Säkerställande av god förvaltning.	PBL 8:13-14	Enligt värdebeskrivning i inventering
2	Högt värde	Involvera kommunintern sakkunskap och vid behov inventera ytterligare. Remissförfarande som klass 1 ovan.	Involvera intern sakkunskap. Aktivt försöka nyttja och utveckla objektet i verksamhet. Säkerställande av god förvaltning.	PBL 8:13-14	Enligt värdebeskrivning i inventering
3	Visst värde	Involvera kommunintern sakkunskap och vid behov inventera ytterligare	Involvera intern sakkunskap. Aktivt försöka nyttja och utveckla objektet i verksamhet	PBL 8:14	Enligt värdebeskrivning i inventering
4	Inte bedömda	Involvera kommunintern sakkunskap och vid behov inventera ytterligare. Remissförfarande vid behov som klass 1 ovan.	Aktivt försöka nyttja och utveckla objektet i verksamhet	PBL 8:14	Efter särskild bedömning

¹ Med långsiktigt hållbar förvaltning avses en förebyggande och långsiktigt planerad förvaltning byggd på helhetssyn. Till detta räknas att identifiera och hantera risker och sårbarheter och att formulera tydliga uppföljningsbara mål i exempelvis en underhållsplan.

Mål

Samtliga fyra värdeklasser är av relevans för både planläggning och förvaltning. Målet är att befintliga och tillkommande kulturmiljövärden beaktas tidigt i såväl en effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess som i en långsiktigt hållbar förvaltning.

Prioriteringar

Ett i högre grad uppmärksammat kulturmiljövärde kan medföra både kostnader och intäkter. Väl utredda kulturmiljövärden ska ses som ett verktyg för en mer effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess. Väl utredda kulturmiljövärden kan även utgöra grund för ansökningar om extern finansiering och bidragsmedel.

Riksantikvarieämbetet har arbetat fram en digital handbok för "Förvaltning av kulturarv" där det ges råd och stöd i vad man bör tänka på vid framtagande av ett förvaltningsverktyg, vilken kan vara till stor hjälp för beställare och utförare av förvaltningsplanering för kulturmiljöer.